

08-37-40-200

בס"ד, בית מדרש המאי"ר לארץ | גליון 272

פרשת ויחי | הכנה דרבה - בכל עת יהיו בגדיך לבנים

מסי לרות אל הנפש

שביבי אור מתורתו האדירה והנדירה
של הצדיק רבינו יורם מיכאל אברג'ל זיע"א
ערוך על פי שיעוריו של בנו ממושיך דרכו ואורו
הרה"ג רבינו ישראל אברג'ל שליט"א

מסילות אל הנפש

תוכן העניינים

- 1 דוד מלך ישראל חי וקיים
- 6 חשיבות קדושת האכילה
- 9 בהירות השכינה בארץ מצרים
- 12 ימים - מציאות קיימת!
- 13 תרי"ג אלף שעות
- 15 גם אכילה - לבוש הוא!
- 19 שני סוגי חסרון
- 21 תכלית הבריאה - להכיר אותו יתברך
- 22 חסרון לא יוכל להימנות
- 25 עבודה בזריזות בחשק ובהתלהבות
- 27 העולה מן האמור להלכה ולמעשה

מוקדש לעילוי נשמת אמנו היקרה
אודייל בת זחורה ז"ל
נלב"ע י"ט סיוון התש"ע
ולהבריל לברכה והצלחה
יואל ושרה ממן הי"ד

מוקדש לעילוי נשמת
בן ציון בן לאה ז"ל
נלב"ע כ"ז אייר התשפ"ב
ולהבריל להצלחה בגשמיות ורוחניות
ל דוד דוד הי"ד
ולכל משפ' מורחי הי"ד

הזמינו לבית או לעסק
קופת צדקה מהודרת

הצטרפו לשיעור היומי
עם משלוח עד הבית!

בית המדרש המאי"ר לארץ

התנסות והפצת ספרי מורינו ודינו הרב מיכאל אברג'ל זצ"ל

8771301 ת.ד. 345 נתיבות 08-37-40-200

office@h-l.org.il

www.hameir-laarets.org.il

08-649-9859 קו 'המאיר לארץ'

08-37-40-200

077-223-1130

המאיר לארץ

054-26-380-26 לקבלת 'רגע של אור'

ע"ר 580654762 | למוסד אישור מס הכנסה לעניין תרומות לפי סעיף 46 לפקודה

- כל הזכויות שמורות -

דוד מלך ישראל חי וקיים

חי וקיים', והתפזר לביתו. רק יונתן
עמד שם והרהר...

'היום' אני בן 35 שנה, ומגיל 13 שנה
ועד עתה עברו עלי 264 חדשים,
ואם כן זכיתי לברך 264 פעם ברכת
הלבנה. ולמרות זאת, אף פעם לא
שמתי לב למילים הללו: 'דוד מלך
ישראל חי וקיים'...²

מעניין, האם רק הוא זכה לכך שיהיה חי
וקיים, או שישנם עוד צדיקים שזכו לכך?

הלבנה, בשמים - הבהיקה באורה הַחֲדָר, ו
ובארץ, ליד בית הכנסת
השכונתי - האירו פניהם של המתפללים.

וכי קלה היא בעיניכם מה שאמרו חז"ל,
שכל המברך ברכת הלבנה זוכה
ונמשכת עליו הארה מהשכינה הקדושה.¹
והנה, הם המתפללים, זוכים כעת
לקבל את פני השכינה הקדושה.

ברכת הלבנה הסתיימה, הקהל אמר
את המילים: 'דוד מלך ישראל

מעין החכמה

באותה עת ישב השולטן הטורקי עם בני
משפחתו בגוזוטרא של ארמונו
הנהדר, וסעד את ארוחת הערב.

קולות השאון שעלו מרחוב היהודים עוררו
את סקרנותו, והוא ניגש אל מעקה
הגוזוטרא וכפף את קומתו, והקשיב...

כשהסתיימה ברכת הלבנה צעקו היהודים:
'דוד מלך ישראל חי וקיים!' 'דוד
מלך ישראל חי וקיים!' 'דוד מלך ישראל חי וקיים!'

פניו של השולטן אדמו מזעם, ופניו
האכזריות התמלאו בחימה: 'מורדים
שכמותם! חוצפנים! יש להם מלך אחר!'

1. וזה לשון הגמרא הקדושה (סנהדרין מב):
אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי
אסי אמר רבי יוחנן, כל המברך על החודש
בזמנו כאילו מקבל פני שכינה... תנא דבי רבי
ישמעאל, אילמלא (וא) זכו ישראל אלא להקביל
פני אביהן שבשמים כל חודש וחודש דיים.

2. סיפר הגה"ק רבי מנחם מנשה זיע"א
(אהבת חיים, חלק ב - עמוד מב):

לפני שנים רבות היו דרים בעיר קושטא
שבטורקיה (היום היא מוכרת כאיסטנבול)
הרבה יהודים חרדים וחסידים, בליל קיץ
אחד עמדה קבוצת יהודים לקדש את הלבנה
וכל תושבי קושטא היו באותו הלילה בחוץ.

פרשת ויחי - דוד מלך ישראל חי וקיים

השולטן לא ישן כל הלילה.

ולמחרת, עם שחר, הזעיק את השר לבטחון פנים והורה לו לאסור את כל ראשי הקהל!

במשפט שנערך טענו היהודים שכוננתם היתה לדוד מלך ישראל שכבר הלך לעולמו לפני אלפי שנים.

כעסו של השולטן התגבר: 'איך אתם מעזים לצחוק עלי בפנים?! מה אתם חושבים שאני שוטה?'

'אדוני השולטן! אנחנו לא צוחקים עליך! אנחנו אומרים את האמת!'

'אתם אומרים אמת?' - עשן עלה מאפו של השולטן - 'איך זו האמת! והרי אתם בעצמכם אמרתם ש'דוד מלך ישראל חי וקיים', ואם כדבריתם שהוא הלך לעולמו לפני אלפי שנים אז איך הוא חי וקיים?...

פניהם של היהודים הָרָוּ...

השולטן המשיך ואמר: 'אני לא אעבור על המרד הזה בשתיקה! אתם תענשו בחומרא! אך מכיון שאני הוגן, אני נותן לכם זמן להתארגן, אני נותן לכם שנה אחת כדי להרגיע אותי...'

דלת בית המשפט נפתחה, והחיילים דחפו בגסות את היהודים החוצה...

ראשי הקהל התאספו לאסיפה שלא מן המניין: 'מה אנו עושים עכשיו?'

קולות עלו וירדו. והנה, קם אחד מן המשתתפים ואמר בפשטות: 'רבותי! אני לא מבין אתכם. בכלל. מה הקשר שלכם לסיפור הזה?'

'מה אתה אומר? אנחנו לא מבינים אותך!'

'לא הבנתם אותי?! דיברתי הכי ברור שאפשר! שאלתי אתכם מה הקשר שלכם לסיפור הזה?'

'אם אנחנו לא קשורים לסיפור אז מי כן קשור?' - שאלו בפליאה.

'דוד המלך, הוא האחראי לסיפור הזה. בסיבתו קרה מה שקרה, ואם כן הוא צריך לעזור לנו!'

'אתה צודק!' - נשמעו קולות הסכמה. 'אבל איך נגיע אליו?'

והחליטו לשלוח שני אנשים מטובי העדה יסיעו אל הצדיקים וישאלו מפיהם כיצד אפשר להגיע לדוד המלך. וילכו ויסעו מצדיק אל צדיק ולא מצאו עצה, ולבסוף הגיעו לירושלים ומצאו שם צדיק גדול והוא אמר להם שיבואו אליו לאחר שלשה ימים ואז ישיב להם תשובה.

ביום הרביעי הם חזרו אליו, והצדיק אמר להם כך: 'סעו אל העיר לזו ושם יעזרו לכם להגיע אל דוד המלך. אך דעו לכם - המשך הצדיק ואמר - שהדרך היחידה להיכנס לעיר לזו היא דרך העץ.'

'דרך העץ?' - שאלו בפליאה.

'כן! לא הרחק מן העיר נמצא עץ ובגזעו יש חור המשמש כפתח קטן ומבוא לעיר לזו, והעץ נמצא בתוך נחל גדול והנחל מלא נחשים ועקרבים. וכדי להגיע אל העץ יש לשחות במימי הנחל המסוכן...'

ובמאמר מוסגר, בספר שופטים נאמר: "וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ אַרְצֵ הַחֲתָנִים וַיָּבֹן עֵיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לְזוֹ הוּא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (שופטים א, כו).

ופירש הרד"ק (סם), וז"ל: 'הוא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה' - תניא, היא לזו - שצובעין בה תכלת. היא לזו שבא סנחריב ולא

מסילות אל הנפש

פרשת ויחי - דוד מלך ישראל חי וקים

אבל הבין שעכשיו כבר מאוחר, הוא לא יכול לעשות עוד כלום, ולכן ישב על גדות הנחל והמתין...

השליח טייל ברחובות העיר לוז וירא זקנים וזקנות המטיילים ברחובות. הוא לא התאפק וניגש לזקן אחד ושאלוהו: בחיידך, בן כמה אתה? ויען לו הזקן 'אני? אתה שואל עלי? אני אחד מהתושבים הצעירים שבעיר, אני בסך הכל בן 500 שנה!...

והוא סיפר לזקן את כל מה שעבר עליו, והזקן אמר לו: בוא נלך לרב העיר.

כאשר הגיעו לרב העיר סיפר לו השליח את כל מה שעבר על היהודים בקושטא.

הרב הרהר בדברים ואחר אמר: אתה מחפש דרך להגיע לדוד המלך? אם כן בוא עמי, וילכו שניהם יחדיו... כאשר הגיעו למקום שהגיעו, עשה הרב מה שעשה, ודוד המלך נגלה אליהם...

ויספר הרב לדוד המלך כל מה שקרה.

ויאמר דוד: 'אל תדאגו ואל תבכו, אני אתראה פנים אל פנים עם המלך של טורקיה והוא ירד מכס!...

כעבור כמה ימים ערך השולטן הטורקי נשף גדול והזמין את כל שריו וידידיו. והיו כולם ששים ושמחים.

והנה פתאום נפל המלך על הרצפה והתעלף, מכל עבר נראו רופאים רצים והתיק בידם... אינפוזיה חוברת ליד, החל תהליך הנשמה ועיסוי לב... ובסופו של דבר, לאחר מאמצים רבים, חזר הצבע ללחיים!...

השולטן פקח את עיניו ושאל: הראיתם את האיש הזה? הראיתם את הכתר שבראשו? את גבורתו ואת תפארתו?

בלבלה, בא נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המוות אין לו רשות לעבור בתוכה אלא זקנים שבה בזמן שדעתם קצה להם מוציאין אותם חוץ למחנה והם מתים!.

ונמשיך בסיפור...

הם הסתכלו בדומיה אחד על השני, והחליטו בלא קול: אנחנו ממושיכים!

הם הזדרזו בכל יכולתם עד שהגיעו לשפת הנחל, וכשהגיעו הביטו לתוכו והנה הנחל מלא נחשים ועקרבים פיותיהם פתוחים ולשונם האדומה נעה בחוסר סבלנות...

'נראה לי - אמר האחד - 'שהם מחכים כבר הרבה זמן לבלוע איזה מישהו טעים, כמונו למשל!...

וירעדו האנשים ויפחדו מאוד ושיניהם דא לדא נקשו, ויאוש מר תקפס.

ויאמר האחד לחברו: 'אני קופץ! אני מוכן להקריב את חיי כדי לעזור לציבור! והוא קפץ...

הנחשים והעקרבים הקיפו אותו מכל עבר... אך הוא לא התייחס אליהם כלל והמשיך לשחות לכיוון הפתח...

והנה, להפתעתם, הנחשים לא עשו לו כלום, והוא הצליח להגיע אל הפתח. כאשר הגיע השליח אל העץ נשא עיניו השמימה והודה לה' על חסדו הגדול אשר עשה עמו. הוא דפק על גזע העץ ויאמר: 'הריני בא בשליחות נחוצה, פתחו לי בבקשה את השער ואבואה העירה, כי כנסת ישראל שבקושטא נמצאת בסכנה גדולה!.

הדלת נפתחה והוא נכנס פנימה.

השליח השני שראה מרחוק את כל הנעשה התחרט מאוד בלבו על שלא מסר גם הוא את נפשו לטובת הציבור כמו חברו,

ספרים נערמו על השולחן אחד אחר השני... עד שהוא הגיע אל ספר גל של אגוזים שחיברו אחד מן רבני קושטנדינא הקדמונים, רבי מנחם

כעבור כמה דקות הוא הבין שאם הוא ימשיך לעמוד שם, אין סיכוי שהוא יזכה להבין משהו, לכן הוא נכנס לבית המדרש והחל לחפש תשובה.

מעין החכמה

והנה, כשקראנו את הסיפור, לא הבננו את אנשי העיר הזו, לא הבננו למה הם כל כך הסתבכו.

הרי ישנה דרך פשוטה מאוד להיפגש עם דוד המלך - וכמו כן עם כל צדיק - והיא על ידי שני שלבים, והם: תחילה לעורר בלב את האהבה לדוד המלך, ולאחר מכן לקרוא את התהלים בתמימות ובנועם (וכן אצל שאר הצדיקים על ידי האהבה ולימוד דבריו של הצדיק).

וזה לשון קדשו של הגה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע"א (ליקוטי מוהר"ן - קמא, תורה קלה):

'ועיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלימה, כמו שכתוב: "וַיִּנְפְּשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ" (בראשית מד, ט), ותרגומו: 'חביבא ליה כנפשיה', וכמו שכתוב: "וַיִּנְפְּשׁוּ הַוּוֹנֵתָּן נְקֻשָּׁה בְּנַפְשׁ דְּדָוִד" (שמואל"א יח, א). ואהבתו את הצדיק יהיה יותר מאהבת נשים, כמו שכתוב: "בְּנִפְלְאוֹתָהּ אֶהְבֶּתְךָ לִי מֵאֶהְבֶּת נָשִׁים" (שמואל"ב א, כו). אזי על ידי ההתקשרות להצדיק, יכול לקבל...

וכאשר הוא זוכה להתקשר לצדיק, אזי כאשר הוא לומד את דבריו הקדושים הרי הוא נדבק עמו רוח ברוח, ויוכל לקבל הארה אמיתית מן הצדיק.

וכל אדם כפי עוצם אהבתו לצדיק כך עוצם התקשרותו עמו.

המוזמנים בטרקלין נבהלו לשמע דבריו וחשבו שיצא מדעתו, ויחרישו ולא ענו שום דבר, ורק הביטו עליו במבטים אילמים.

ואז אמר השולטן: 'אני רואה שאתם חושבים שאינני שפוי בדעתי, אל נא תפחדו. אספר לכם מה קרה:

כמו כולכם ישבתי ואכלתי ופתאום ראיתי איש הדור פנים נכנס לכאן ועל ראשו מונח כתר זהב משובץ באבנים טובות, ומרגליות מבריקות ונוצצות.

נבהלתי והשתוממתי על המראה, והנה הוא ניגש אלי ויאמר לי: אני באתי אליך למען בני היהודים, ואני הוא דוד מלך ישראל! ומעתה, אם ברצונך לחיות, היזהר והישמר לך מלהציק לבני היהודים! ומהפחד התעלפתי...

השולטן קרא ליהודים וסיפר להם את הסיפור, וסיים ואמר: 'מעתה, אתם יכולים לומר כמה שאתם רוצים - 'דוד מלך ישראל חי וקיים!'

ויהי רצון שיתקיים בכל שונאי ישראל הפסוק: "תִּפְלַעַלְיָהֶם אִימָתָה וַפְּחַד" (שמות טו, יז).

עד כאן הסיפור שסיפר הגה"ק רבי מנחם מנשה זי"ע"א.

מסילות אל הנפש

פרשת ויחי - דוד מלך ישראל חי וקיים

עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש.

על דוד המלך אמרו חז"ל (ראש השנה כה): 'דוד מלך ישראל חי וקיים'.

ולכן נאמר בהם לשון קריבה (ויקראו ימי), ללמדנו שלא הם עמדו למות אלא הימים הטובים שבהם התנהגו ישראל בשעה שהיו ביניהם הם שעמדו למות...

יונתן התמלא בהתרגשות, לפי דברי הרב גל של אגוזים יוצא שישנם שלשה צדיקים שזכו להיות 'חי וקיים'!

'רגע' - המשיך יונתן להרהר - 'אז מדוע אנו מזכירים רק את דוד המלך?'

ושוב הוא פתח במסע חיפוש, ולאחר זמן קצר, הוא מצא בספריה את ספר שותא דינוקא לאחד מחכמי גאונים רודוס שבין, רבי חזקיה שמואל טאריקה זיע"א, הוא פתחו (שם דף י ע"א ד"ה כתב הרב) והתחיל ללמוד. וכך הוא למד:

בגמרא הקדושה אמרו, 'דוד מלך ישראל חי וקיים', וצריך להבין מדוע כינו אותו כך, ולא כינו אותו 'דוד בן ישי', וכמו שנאמר בתהלים: "כָּל־זֶמְרֵתֶיךָ דָּוִד בֶּן־יִשָּׁי" (תהלים עב, כ);

והתשובה לכך, חכמינו הקדושים רצו לכלול במשפט אחד את כל הצדיקים שלא מתו, שהם: יעקב, משה ודוד.

אגוזי זיע"א, והוא פתחו (שם דף מח - עמודה א) והתחיל ללמוד. וכך הוא למד:

בכל התנ"ך כולו מצאנו רק שלשה אישים שלגביהם מוזכר הלשון 'ויקראו ימי', והם: יעקב, משה ודוד.

ביעקב נאמר (בפרשתנו): "ויקראו ימי ישראל למות" (בראשית מז, כט).

במשה נאמר: "ויאמר ה' אל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יְמֵיךָ לָמוֹת" (דברים לא, יד).

ובדוד נאמר (ומובא בהפטרה של פרשתנו): "ויקראו ימי דוד למות" (מלכים א, ב, א).

ומצאנו מכנה משותף נוסף לשלשת הצדיקים הללו, שלשתם נקראים 'בחירי ה'.

יעקב היה הבחיר שבאבות, ועליו נאמר: "כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לֹא יֵה" (תהלים קלה, ג).

משה היה הבחיר שבנביאים, ועליו נאמר: "לֹא־יֵה מֹשֶׁה בַּחֲרֹו" (שם קו, כג).

דוד היה הבחיר שבמלכים, ועליו נאמר: "דָּוִד עֲבָדִי אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי אֹתוֹ" (מלכים א, יא, לד).

ובנוסף, על שלשה צדיקים הללו אמרו חז"ל שהם קיימים בגוף ובנפש.

על יעקב אמרו חז"ל (תענית ה:): 'יעקב אבינו לא מת'.

על משה רבינו אמרו (סוטה יג:): 'לא מת משה... מה להלן

ונמצא, כשאנו אומרים: 'דוד מלך ישראל, אנו מזכירים את שלשת הצדיקים: דוד, משה ויעקב...
יונתן קם ממקומו והלך לביתו...

ולכן הם אמרו: 'דוד מלך ישראל חי וקיים', כי תיבת 'מלך' הוא משה רבינו (וכמו שנאמר: 'וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ' (דברים לג, ה)), ותיבת 'ישראל' הוא יעקב אבינו (וכמו שנאמר: 'וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל').

חשיבות קדושת האכילה

לעשות עכשיו? לאכול או לצום?...

והמחשבות המשיכו להתרוצץ במוחו, ובסופו של דבר הוא החליט ללמוד משהו לפני שהוא אוכל, הוא שלף גמרא מן הספריה והחל ללמוד: **בגמרא** הקדושה (תענית ה:): מובא שפעם אחת ישבו רב נחמן ורבי יצחק בסעודה. פנה רב נחמן לרב יצחק וביקש: 'אמור לנו דבר תורה'.

ורב יצחק אמר לו כך: 'אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט, ויבוא לידי סכנה' (הקנה הוא צינור הנשימה, והוושט הוא צינור האכילה, ואם הוא גם ידבר וגם יאכל הוא עלול להיחנק).

ממשיכה הגמרא ואומרת:

אחר שגמרו לאכול, אמר רב יצחק: 'כך אמר רבי יוחנן, יעקב אבינו לא

יונתן דפק בדלת ונכנס לביתו, שם על השולחן חיכתה לו צלחת מכוסה ולצידה מונח פתק קטן, וכך כתוב בו: 'הייתי מוכרחה ללכת, הכנתי לך ארוחת צהרים. לשובעי'.³

יונתן התיישב, הרים את המכסה והביט באוכל...

מאי־שם צץ לו זכרון...

'הוא' יושב בשיעורו של הרבי'ה הרב יורם מיכאל אברגיל ומאזין. הרב מדבר מתוך קימת נפשו וְכִידוּדֵי אֵשׁ מפיו יהלכו...

ובתוך מהלך השיעור אמר הרב כך: עבודת האכילה היא עבודה כל כך קשה ומורכבת, עד שישנם צדיקים רבים שמעדיפים לצום...'

יונתן חזר למציאות והביט שוב בצלחת... 'מה אני אמור

מעין החכמה

אֲבִירִים אֶכֶל אִישׁ, צִדָּה שְׁלַח לָהֶם לְשִׁבְעִי (תהלים עח, כח).

3. כשרואים אדם שאוכל צריך לומר לו לְשִׁבְעַי, וכמו שנאמר: "לָחֶם

מת!⁴ והגמרא ממשיכה ומבארת מהיכן רבי יוחנן למד זאת.
המחשבות של יונתן לא פסקו לרגע -
 'אני לא מבין כלום! מה

מעין החכמה

כולו אחוז בשרעפי קודש. אני מתקשה לתאר אותו, כי דל במילים אנכי, אך את המעט שאני יכול אני מבטא. ראיתיו אמנם בחיים חיותו, אך עתה, בחלומי, ראיתיו אחרת, שונה, מיוחד. אולי מקודש יותר, אולי מלאכי יותר, אולי נשמתי יותר, אך לא כאחד האדם...

הוא היישיר מבט אלי, מבט חמור ומייסר, ואמר: 'דע לך, שיש נגדך בשמים דינים קשים, אך אנחנו הצלחנו לדחות את דינך בחמש שנים!'

נבהלתי. רציתי לגשת אליו ולהושיט יד לשלום, אך הרגשתי שרגלי לא נעות, הן קפואות. רציתי לפתוח את פי ולומר את המילים: 'מה פתאום?!' אך אלו לא הצליחו לצאת מפיו. רציתי לבקש כי יגן עלי, יהיה מליץ יושר עבורי, או לפחות להזכיר את עצמי לפניו - ולא יכולתי, הייתי משותק. בצר לי החילותי לבכות וביקשתי לחלץ את עצמי מן ההתאבנות שאחזה בי, אך כאן התעוררתי. מצד אחד - רווח לי, שהנה זה רק חלום ולא מציאות משתקת, מקפיאה, אך מצד שני אמרתי: הלא דבר הוא - 'דינים קשים!' קמתי ממטתי מבוהל ומוטרד, נטלתי את ידי וניגשתי ישר אל השולחן. רשמתי על פתק את החלום ואת התאריך והנחתיו במגירה למשמרת.

אני חייב לציין, כי בעקבות החלום הסיבות תשומות לב מיוחדת להתנהגותי ולאורח חיי. בדקתי את מעשי היום - יומיים, ושאלתי את עצמי - מה אני יכול לתקן, והתברר לי - שהרבה.

הרבה ממעשי זקוקים לתיקון ולשינוי. אט אט, בסבלנות ובשיקול דעת - החילותי

דורשי רשומות היו אומרים: 'לְשִׁבְעֵי' - ראשי תיבות: לתקן שרשה במקום עליון.

4. יעקב אבינו זכה והוא לא מת! - הוא נשאר חי בגופו עד עכשיו! וזה לשון רש"י (שם, ד"ה אף הוא בחיים): 'ודחנטו חנטיא נדמה להם שמת, אבל חי היה!'

וזו היתה מעלתו המיוחדת של יעקב אבינו, מה שאין כן שאר הצדיקים שמתו בגופם.

אך למרות זאת, למרות שגופם מת, מציאותם חיה וקיימת - חיי הצדיקים, עולמם הפנימי, חי וקיים לעד ולעולמי עולמים.

ובענין זה נספר (אמרו צדיק - עמוד 321, לגאון רבי מאיר צבי גרוזמן שליט"א):

האדמו"ר השלישי לבית הוסיאטין היה הגה"ק רבי יעקב, בעל 'אהלי יעקב' זיע"א. סביבו התאספו חסידים רבים שנדבקו בו באהבה ובראה.

ביום ח"י בחשון תשי"ז בגיל שבעים ותשע נסתלק רבי יעקב מהוסיאטין לבית עולמו. וכעבור כמה עשרות שנים מפטירתו סיפר אחד מחסידיו כך:

לפני שנים אחדות, היה זה באחד הימים הסמוכים לפסח, חלמתי חלום מפתיע, ובו ראיתי בצורה ברורה את רבינו בעל 'אהלי יעקב', העומד ליד סטנדר ועליו ספר גדול פתוח - גמרא או שולחן ערוך. מראהו היה מיוחד. פניו היו מבהיקות ולוהטות, וכל

הקשר בין ההתחלה לסיום, מה הקשר בין ההלכה שאין מסיחין בשעת מת?...

מעין החכמה

ברגלי האחת לבעוט בערימה גדולה של ארגזים גדולים, שהוערמה בסמוך אלי. ההתמוטטות גרמה לרעש גדול ולפיזור כל הארגזים. האנשים שמחוץ למחסן שמעו את קולות הנפילה, ומיד אצו, נכנסו למחסן והצילו אותי. אלמלא בעיטה זו - ספק אם הייתי יושב עכשיו כאן...

אושפזתי במצב קשה בבית החולים. ולאחר שבועות אחדים, כשחזרתי לביתי - חיפשתי את הפתק, שהיה שמור עמי במגירה. תאב הייתי לדעת אם אמנם תאריך הנפילה תואם את סיום חמש שנות האורכה שהוענקו לי, אך לדאבוני - לא מצאתי את הפתק. אפשר שמישהו מבני הבית, בנקיון הפסח המסורתי, סילק אותו ממקומו והניח אותו במקום אחר או שהשליכו.

כשהרגשתי טוב יותר ויכולתי לשוב לעבודתי, החלטתי לנסוע תחילה לטבריה, להשתטח על ציונו של רבינו. שם לאחר קריאת פרקי תהלים ואמירת הבקשות השגרתיות - ביקשתי בקשה אחת נוספת: שיודיעו לי מה קרה בדיני. המתנתה שבו, שבועיים, ולא הודיעו לי מאומה...

שוב נסעתי לטבריה ושוב חזרתי על בקשתי האישית והמיוחדת, ואכן, כעבור ימים אחדים ראיתי את רבינו בחלום, באותה דמות ובאותה צורה שראיתו לפני שנים אחדות, והוא אמר לי משפט אחד: 'כל עוד שאנו לא מטרידים אותך - אנא אל תטריד אותנו. כאשר יהיה לנו מה להודיעך - נודיעך'...

אשרי הדבק בצדיקים באמת!

להשתנות. התחלתי להקפיד יותר על תפילה בציבור, בדקתי את התפילין ואת המזוזות שבביתי, שיפרתי את רמות הכשרות שבמטבח, והצטרפתי לשיעורים אחדים מדי שבוע בשבוע. השבת קיבלה שדרוג רציני: לא עוד עיתונים ושיחות בטילות, לא עוד חברה ובילויים. מעתה הופכים את השבת ליקודש היא לכס'.

כך נהגתי גם בתחומים נוספים, כמו צדקה, חסד, בין אדם לחברו ועוד.

עשיתי את הכל כדי להיחלץ מן 'הדינים הקשים'. אחד הדברים החשובים שנטלתי על עצמי היה - ללמוד באורח קבוע בספר אהלי יעקב. מדי שבת בשבת, בתום הסעודה, פרשתי מבני המשפחה והתייחדתי עם ספר קדוש זה. אמנם אין זו הפעם הראשונה, שאני הוגה בספר זה, אך מאז החלום ואילך - הלימוד בספר זה שונה. אני רואה את 'בעל השמועה' לפני, כעומד ואומר לי את הדברים שאמר בחלום. ראייה זו מרגשת, מעוררת חרדה, והופכת את הלימוד לתפילה, להתקשרות, להיאחזות בעוגן הצלה.

כעבור שנים אחדות, ושוב באחד הימים הסמוכים לפסח, הייתי במקום עבודתי - באחד המפעלים הגדולים שבמפרץ חיפה. שם, במחסני המפעל עליתי על סולם גבוה כדי לתקן בעיה כל שהיא במערכת החשמל, והנה תוך כדי עבודה, קיבלתי מכת זרם חזקה בגופי ונצמדתי כדבוק, אל הקיר. לא יכולתי להתנתק ואף לא יכולתי לקרוא לעזרה. כבר ראיתי בדמיוני את רגעי האחרונים. אך תודה להשי"ת, הצלחתי

פרשת ויחי - בהירות השכינה בארץ מצרים

הוא סיים לאכול והתיישב לחפש תשובה...
אך הפעם הוא לא הצליח למצוא ולכן הוא
קם ממקומו והלך לבית המדרש הסמוך
אליו אולי שם הוא ימצא את התשובה...

כעבור כמה דקות הוא הבין שאם הוא
רוצה שהאוכל יעבור לו בגרון
עדיף שיאכל אותו עכשיו ולא יחכה עד
שיהפך לגלידה...

בהירות השכינה בארץ מצרים

ומכיון שזכה, על ידי שלום הבית שהיה לו,
להשראת השכינה, לכן יכל
להמשיך מהספירות העליונות י"ב נשמות
קדושות, נוראות ועצומות - את י"ב שבטי
יה! י"ב בנים שנעשו מרכבה וכסא לשכינה
הקדושה, והשכינה הקדושה נתקנה בהם!⁵

ובהיות יעקב אבינו בן 130 שנה ירד
עם כל בני משפחתו למצרים.

וגם שם, בארץ מצרים, המשיכו יעקב
ובניו לעבוד את בוראם בכל כחם,
ומכח עבודתם הקדושה זכו ומשכו אור
גדול - בהירות אור אין סוף ברוך הוא
- להיות מצומצם בתוך ארץ מצרים!

ללא הפסקה של רגע, בדביקות תמידית,
הם המשיכו בעבודתם, ועל ידי כך
התגלה אור אין סוף ביתר שאת, והוא
דקשיר להון ומייחד להם ברוב התגלות
במדרגה הגדולה באור רב...

ואז, ביום בהיר אחד, בהיות יעקב
אבינו בן 147 שנה, הגיע ובא היום...

יונתן נכנס לבית המדרש והביט
סביבותיו, ובסופו של דבר
החליט לגשת לרב ולשאול.

הרב שמע את השאלה ואמר: יונתן, זו
באמת שאלה יפה מאוד, אך כדי
לענות עליה נצטרך להקדים:

בשנת 2108 שנה לבריאת העולם ירדה
נשמתו של יעקב אבינו לעולם,
ומאותה עת החלה לעבוד את בוראה,
באמת ובמסירות נפש.

כל ימי חייו עבד יעקב אבינו את
בוראו, עבודה תמה, עבודה
שלימה, באמת ובכל כחו.

ובהיות יעקב אבינו בן 84 שנה קיבלה
עבודתו גוון חדש, גוון מאיר.

יעקב אבינו נשא את רחל ולאה, וחי
אתם בשלום אמיתי, באחדות
הלבבות - ובכך הוא זכה להשראת
השכינה בשלימות.

מעין החכמה

על ידי עבודתם של תלמידי חכמים, שמכירים את
בוראם וכל עבודתם הוא רק לעשות לו נחת רוח.

5. ומאז, בכל דור ודור, השכינה הקדושה נתקנת
על ידי עבודתם של עם ישראל. ובפרט

הכיצד עומד הרבי הקדוש וממתין זמן רב, והמגיד מטריסק נותן לו להמתין: התרעם החסיד. ככל שחלפו הדקות כך גברה חמתו, והוא החליט לא לעבור בשתיקה על הנהגה זו, ולקנא לכבודו של הרבי בכל מחיר.

והנה הושלך הס. הרבי מטריסק הופיע. תוך רגעים נוצר שביל בין הקהל הרב, אשר אפשר לצדיק להתקדם לעבר החופה. החסיד המתרעם נדחק עד לאותו שביל, וכשעבר המגיד סמוך לו, הוא דרך ברגלו על גלימתו הארוכה, והצדיק נאלץ לעצור עד שהואיל החסיד להרים את סוליית נעלו.

העומדים סביב נדהמו מן המעשה המוחצץ, ואף רבו של החסיד הבחין בכך ממקום עומדו מתחת לחופה. תיכף לאחר מכן הוא הורה לקרוא לחסיד, ובמעמדו פנה למגיד מטריסק ואמר: רוצה אני, שהמחותן יזמין את האברך הזה לדין תורה בגין המעשה החמור שעשה.

אכן - הסכים המגיד - גם אני סבור כך, שהרי אם יש דין למטה אין דין למעלה.

החסיד עמד נדהם כולו. משהתפכח מן הכעס שחלחל בו, חדרה אל מוחו משמעות המעשה הנורא שעשה. הוא לא מצא בפיו כל מילות חרטה, ועמד לפנייהם דומם ומושפל.

ומי יהיה הדיין שיפסוק בענין חמור זה? הוא שומע כמתוך חלום את שני הגדולים דנים ביניהם, מסכימים להעמיד כדיין את רבי יעקלי מהרימלוב, אחד מגדולי חסידיו של הרבי מהוסיאטין אשר הגיע להשתתף בחתונה.

דין התורה נקבע למחרת היום. נקל לשער כיצד חלף הלילה על אותו חסיד. הוא, כמובן, לא נטל חלק בסעודת המצוה, בריקודים ובריקוד המצוה, אלא הסתגר באכסניא שלו ופרץ בבכי נורא שנמשך כל אותו

ולכן ישנה סכנה גדולה, מאוד, לבזות או לצער תלמידי חכמים, כי בכך עלולים להחליש את כחם, ומהחולשה הזו יכול להיגרם חסרון בעבודתם. ומחסרון עבודתם נוצר פגם בעולמות העליונים, וזה מעורר קטרוג על מי שגרם זאת - על מי שגרם להם חולשה בעבודת ה'. ה' הרחמן יצילנו מהפגם הנורא הזה.

ומאיידך, מי שמחזק ומעודד תלמידי חכמים, נותן להם כח להתחזק בעבודתם, ובכך נשפע שפע רב לכל העולמות, והשפע הזה גורם לרעש גדול בעולמות העליונים, וממילא משתלשל שפע גדול על מי שגרם זאת - על מי שגרם להם חיזוק בעבודת ה'. ה' הרחמן יזכנו למעלה העצומה הזו.

ובהקשר לכך נביא את מה שסיפר הגאון רבי יעקב ישראל פוזן שליט"א (אדרבה תן בלבנו - עמוד 541), וז"ל:

בשנת תרל"ה רעשו וגעשו כמה קהילות חסידים: רוז'ין, הוסיאטין, טשרנוביל וטריסק - עם פרסום קשרי השידוכין שנעשו בין חצרות הקודש, בין בנו של הרבי מהוסיאטין לנכדתו של המגיד מטריסק.

עד מהרה נערכה החתונה, כשהמוני החסידים הקשורים לכל אחד מן הצדדים משתתפים בה וחשים כי גם האבות הקדושים משני הצדדים הסבא קדישא מרוז'ין והרבי מטשרנוביל, הגיעו מן העולם העליון להשתתף בעת דודים זאת, ולברך את בני הזוג.

החופה עמדה הכן, אולם הכל עמדו והמתינו למגיד מטריסק שהתמהמה מלבוא משום מה. הָבָן הבינו כולם, שאם הסבא משתהה, בוודאי יש טעם לדבר, וכולם שמרו על סבלנות ועל יראת כבוד. אולם בכל כלל יש יוצא מן הכלל, ובתוך ההמון עמד לו אחד מחסידי הוסיאטין וחרד חרדה יתירה לרבו.

ומופלה לרעה, לכן ביזה את ראש הקהל, כינה אותו בכינויי גנאי והשפיל אותו לעיני כולם.

בני העיר שכאבו את הפגיעה בראש הקהל, פנו לרב העיר, רבי יעקב יוסף, וביקשו ממנו לזמן את האיש לדין תורה. הרב, שבחן את המקרה, הבין כי הפוגע אינו אדם רע לב, אלא שבנה לעצמו תילי תילים של תלונות והאשמות עד שדימה לעצמו כי הוא, אכן, רע מעללים. עליו לעמוד, איפוא, על טיבו האמיתי של ראש הקהל, ואז יפוגו טענותיו.

על כן, פסק הרב, צריך האיש לעבוד עבודות שירות אצל ראש הקהל, ועל ידי כך יגלה כי ראש הקהל ניהן במדות טובות, ויגיע מעצמו לבקש את סליחתו ואת מחילתו.

גם אברך זה - אמר רבי יעקלי - חטא משום שאינו מכיר את גדולתו וקדושתו של המגיד מטריסק, ולכן עלינו להביאו לידי הכרה בגדלותו. איש זה הוא מדוכא בעניות, ובביתו ממתנינות ארבע בנות בוגרות שהגיעו לפרקן, ואין לו כסף להשיאן. מה פלא הוא, שכאשר עמד בחופה, וראה את אשר ראה נתעצב אל לבו, ורוח שטות שפיעמה בו הביאה אותו לעשות מה שעשה.

לפיכך אני פוסק, שהמגיד מטריסק, הידוע כפועל ישועות יברך את הנתבע בעשירות. בעזרת ה' הברכה תתקיים, וכשיעשיר האיש הוא יוכל להשיא את בנותיו בהרחבה. או אז, יכיר האיש בגדלותו של המגיד ויתחרט שבעתים על המעשה שעשה, ויבוא בכניעה גדולה לבקש את סליחתו של המגיד ולהודות על ברכותיו. גדולה תהיה בקשת המחילה של אז, מבקשת המחילה ביום הזה.

כששמע המגיד מטריסק את פסק הדין עלה חיוך על שפתיו, ובפנים

הלילה. די היה לו לחשוב על כך שבעוד שעות ספורות הוא עתיד לעמוד כנאשם מול שני צדיקי עולם אלו, כדי להתמלא בחרדה עצומה.

בכיותיו נמשכו גם בשעת תפילת שחרית, שדומה היתה לתפילת יום כיפור, ובבואו לבית הדין בשעה היעודה, לא נותר מאומה מכל העזות והתקיפות שהיו בו אמש. כפוף ונכנע עמד ולא ידע היכן לתקוע את מבטו.

עוד רגע ודינו מתחיל. גבאי הצדיקים עמדו וסיפרו את המעשה הנורא שעשה, וכשהדין פנה אל הנתבע, כדי לשמוע את תשובתו הוא שמע רק צרור אנחות ומלמולי חרטת.

בחזות עינו קלט הרב מהרימלוב שהחסיד התחרט על מעשהו, וכי הוא מבין היטב מהי גחלתן של צדיקים. הוא גם הבין ששני הצדיקים יודעים ומכירים ביסורי נפשו, ובכל זאת לא ביטלו את הדין, משום שהם יודעים כי בשמים מצפים לדין שיעשה, ויצליח להסיר את הקטרוג מעל החוטא שלפניו.

דממת קודש שררה בחדר. כולם ציפו לשמוע את מוצא פיו - אבל הוא התמהמה, מתעמק במחשבותיו ושוקל הנה והנה בדעתו.

הנתבע עמד ובכה ללא הרף, מצפה בכליון עיניים לשמוע את פסק הדין שיושת עליו, ונכון לקבל את הכל על עצמו, ובלבד שיכופר עונו.

לבסוף פתח הרב ואמר, כי מאחר שאין דין זה מפורש בשולחן ערוך, בנושאי כליו, ובספרי השו"ת, הוא מסיק את פסק ההלכה ממקרה דומה שאירע באחת הקהילות:

בקהילת אוסטרהא היה ראש קהל טוב לב, אציל מדות, נעים הליכות ובעל לב פתוח לכל מר נפש. בני העיר התנאו בו והעריצו אותו, אולם אחד מבני הקהילה דימה לעצמו שהוא מקופח

ימים - מציאות קיימת!

'כי כל הימים שאדם חי אינם מתבטלים אלא עומדים וקיימים במציאות הויה ממש, ובעוד שהאדם חי אין שיעור קומת ימיו נשלמים אלא ימיו גנוזים'.

אך כשמגיע רגע הפטירה 'כל אותם הימים שהאדם חי בהם יוצאים מבית גניזתם והם מתחברים ונקשרים יחד ומתגלה פרצוף הימים (של אותו אדם) בשלימות, ואז אותו פרצוף עומד לפני הקב"ה, ובאותה שעה מת האדם'.

ביאור דבריו הקדושים - בשעה שנולד האדם קוצבים לו כמה ימים הוא יחיה בעולם. וכל יום ויום הוא מציאות בפני עצמו, מציאות רוחנית קיימת לעד, וכללות המציאות הזאת נקראת בלשון הקבלה: 'פרצוף הימים'.

כל יום שחולף אינו נמוג ונעלם בתהום הנשיה, אלא נשמר ונגנו עד מאה ועשרים, ובעת היאסף האדם לבית עולמו

יעקב אבינו בן 147 שנה, וביום אחד בהיר, הרגיש את מעיינות החכמה הנעלמה - נגלים לו, ואת שערי ההשגה הכמוסה - נפתחים לו.

אורות הארות ומוחין דגדלות, השתלשלו והאירו משמי קדם... נועם עליון ושלוה עלאית שלא מעלמא הדין השתררו מסביב...

ויעקב אבינו, הבין שהגיע היום, אותו יום שכל ימי חייו נכסף והתגעגע אליו - יום הפטירה! ולכן הוא קורא ליוסף, וכך נאמר: **'וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ" (בראשית מז, ט)...'**

בשעה שלמד רבי יוסי את הפסוק הזה התקשה:⁷ הרי רגע המיתה הוא רגע אחד, שקורה ביום אחד. ואם כן מדוע הפסוק אומר: **'וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת' - 'יְמֵי בלשון רבים, וכי בכמה ימים מת האדם?'**

והשיב כך (עם פירוש מתוק מדבש):

מעין החכמה

לחלות את פניו בסליחה ובמחילה מתוך הכנעה גמורה.

6. יוסף נולד שש שנים אחר ראובן הבכור. וראובן זכה להיות 63 שנה בצל אביו יעקב [מגיל 84 ועד גיל 147].

7. זוהר הקודש (ויחי דף רכא ע"ב).

מאירות ושוקות הוא בירך את האיש בעשירות.

ואכן, תוך זמן קצר התקיימה ברכת המגיד בשלימות, החסיד החל לראות ברכה בעמלו והתעשר מאוד. לא ארכו הימים עד שחיתן בנותיו בכבוד, ונסע אל המגיד כדי

יום) ועמדו מול הבורא בלא בושה, בשלימות ובשמחה גדולה...

זה לשון הזוהר הקדוש: **הדא הוא דכתיב 'ויקרבו ימי ישראל**

למות' - 'כי כל ימיו נתקרבו לפני מותו לפני הקב"ה לפי שהיה צדיק גמור'.⁸

'וברשותך' - אמר הרב ליונתן - 'נביא הקדמה נוספת'...

נשזרים כל ימיו בשרשרת אחת הנקראת פרצוף הימים, ועם פרצוף זה המורכב מסך כל ימיו מתייצב האדם לפני בוראו.

ולכן נאמר: **'ויקרבו ימי ישראל למות'** - שבאותו יום שהגיע

רגע הפטירה יצאו מבית גניזתם כל ימיו של יעקב אבינו (ב-147 שנה ישנם 53655

תרי"ג אלף שעות

חכמינו הקדושים אמרו¹⁰ שבשעה שאדם לומד תורה ומקיים

כתב הגה"ק רבי שלמה זלמן שניאורסאהן זיע"א, וזתו"ד:⁹

מעין החכמה

השור והחמור ללכת! ונמצא שהבי"ח נכשל באיסור "לא תחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו" (דברים כב, ז)!

ועל ידי החטא הזה נגזר דינו לעבור דרך פתחה של גיהנם.

ובזה ביאר הגה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א את הפיוט: 'לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש'.

לטהר טמאים - היינו אם רצון השם יתברך לטהר טמאים הם הרשעים, להוציא אותם מגיהנם. אז **לטמא טהורים** - הוא מחפש איזה עבירה בטהורים אלו הצדיקים, **באומר קדוש** - עבירה קלה שנעשה על ידי הקדוש רק באומר (רק בדיבור, ולענייננו כאן אפילו דיבור לא היה אלא רק 'התעטשות').

וביעקב אבינו גם חטא קל שכזה לא נמצא!

9. מגן אבות (חלק ז - עמוד 102).

10. עיין בספר התניא (ליקוטי אמרים, פרקים ד-ה).

8. וכדי לקרב אל הדעת באיזו רמת נקיות זכה יעקב אבינו להתייצב מול בוראו, נספר:

הגה"ק רבי יואל סירקיש, בעל הבי"ח זיע"א, בבואו לעולם העליון לא מצאו בו שום שמץ חטא ועוון אשר יתחייב על ידו עונש גיהנם, ואפילו לא לעבור דרך פתחה של גיהנם, ובאו נשמות העשוקות בגיהנם בקובלנא לפני השם יתברך באומרים כי אם היה עובר הבי"ח זיע"א דרך פתחה של גיהנם היה מוציא אותם משם כידוע.

מיד בא המקטרג ועמד לפני הבית דין של מעלה וצעק:

מצאתי עבירה שעבר הבי"ח!

'מה מצאתי?' - שאלו בפליאה הבית דין של מעלה.

'פעם אחת עבר הבי"ח בשוק, והיתה עומדת עגלה רתומה לשור וחמור יחדיו שהם כלאים, ובעוברו לידם התעטש ומפאת העיטוש התחילו

להיכנס לגן עדן ולחזות בנועם
הי¹¹.

ונרחיב יותר:

עלינו לדעת שהלבושים הללו נקראים
"ימים". והטעם לכך: **לפי**
שהשלמת ותיקון אלו הלבושים תלוי
בימים דוקא, על ידי שיקיים האדם בכל
יום ויום מצות קריאת שמע ותפילה,
ציצית ותפילין, צדקה ותלמוד תורה.

וכל אדם מקבל ימים לפי הצורך - כפי מה
שנצרך לו להכין את לבושו המיוחד לו.¹²

מצוות הרי באותה שעה הוא מושך
על נפשו האלקית אור אלקי, והאור
הזה מלביש את כל עשר בחינות
נפשו, ואת כל תרי"ג אבריה, מראשה
ועד רגלה. ועל ידי הלבוש הזה נפשו
נצרת בצרור החיים, את ה' ממש,
ואור ה' מקיפה ומלבישה מראשה ועד
רגלה...

ולאחר פטירתו, מכל הלבושים הללו
נוצר לבוש אחד, והוא (האדם
שנפטר) מתלבש בלבוש הזה -
והלבוש הזה הוא הנותן לו כח

מעין החכמה

זה פירוש הפסוק: "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים"
(בראשית מא, א), המילה וַיְהִי פירושה
צרה, והאדם הוא בצרה גדולה אם הוא חי
שמונים שנה וכשמגיע לבית דין של מעלה
התברר שהוא חי רק שנתים ימים!

זה שורש ההבדל בין עולם הזה לעולם הבא,
שבעולם הזה מדברים **בשנים** כגון: פלוני
חי מאה שנה וכו'. אולם שם, בעולם האמת,
מדברים **בימים** פלוני חי ארבעים אלף יום
ומאה חמישים ושש וכו', **וכפי מספר הימים**
שהיו לו שלמים כך נחשב גילו! וזה סוד:
'את מספר ימיך אמלא' - שתזכה שכל ימיך
היו שלמים.

ומצאנו שהתורה שיבחה את אברהם אבינו
שכל ימיו היו מלאים בתוכן, בחסד
ובעבודת הבורא, וזה שנאמר: "וַאֲבָרְקָה זָקֵן בָּא
בְיָמָיו" (בראשית כד, א), ולכאורה התורה היתה
צריכה לומר: 'ואברהם זקן בא בשנים!' - אלא
שהביא את כל ימיו אתו, ללא שום חסרון...

11. וזה לשון קדשו של הימגן אבותי (שם):
'אלא הענין שבאמת מכל המצוות
שעושה האדם בכל שיעור ימי חייו נשלם רק
לבוש אחד שלם להנשמה!'

12. בספר דברי מאיר (פרשת מקץ - ד"ה: ויחי
מק"י) הובא:

סיפר הגה"ק רבי ארון לייב מפירמישלאן,
באחת מעליות הנשמה שהיו לי,
ראיתי שהביאו לעולם העליון איש אחד צעיר
לימים ואחריו איש זקן ושבע ימים.

ושמעתי, כי קוראים להצעיר בשם זקן
וישיש, ולאיש הזקן מכנים אותו
בשם ילד קטן. ושאלתי, הן בכאן עולם האמת
למה תתלוצצו?

והשיבו לי: זו האמת! האיש הצעיר פעל
בשנותיו המועטין הרבה מאוד, ויום
לשנה נחשב לו! אבל הזקן בכל שמונים שנה
שלו לא פעל כלום! ואם כן ילד מסכן הוא!

פרשת ויחי - גם אכילה - לבוש הוא!

וכן דוד המלך זכה לכך שהיה הרגל הרביעית של המרכבה, ולכן נאמר עליו: "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים" (מלכים-א א, א), "וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד" (שם ב, א).

אבל שארי צדיקים אפילו גדולים אי אפשר שיהיו כל הימים בשלימות ולא יחסר וכו'...

'ועתה' - המשיך הרב ואמר - 'אחרי ההקדמות הללו נבוא להשיב על השאלה ששאלת'...

גם אכילה - לבוש הוא!

ורבי יצחק בסעודה. במהלך הסעודה פנה רב נחמן לרב יצחק וביקש: 'אמור לנו דבר תורה'.¹⁴

והנה, באופן כללי, שיעור חייו של האדם הוא שבעים שנה, וכמו שנאמר: "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה" (תהלים צ, ו), ובשבעים שנה ישנן תרי"ג אלף שעות¹³ (613000 אלף שעות), ועל ידי שהאדם זוכה לבצל את שעותיו כראוי הרי הוא זוכה לתקן את הלבוש לכל תרי"ג אברי הנפש האלקית שיש בה תרי"ג אלף חלקים.

והנה לא כל אדם זוכה להיות כל ימיו בשלימות שזהו רק מעלת האבות שהיו מרכבה עליונה: אברהם, יצחק ויעקב.

ונחזור על השאלה ששאלת:

בגמרא הקדושה (תענית ה:): מובא שפעם אחת ישבו רב נחמן

מעין החכמה

הגיש רבי חיים לאורחו כוס תה עם קוביות סוכר. ראה בעל הבית שהאורח שלו אינו מטיל סוכר לתוך כוס התה ואף אינו נוגס ממנו בפיו. שאלו רבי חיים: מדוע אתה לא שם סוכר בתה?

השיב לו רבי אברהם, 'נאמר: "אֵין שְׁלוֹם בְּעַצְמֵי מִפְּנֵי חֲטָאֵתֵי" (תהלים לח, ז), ופירוש הפסוק הוא שבשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון העניק אחדות לכל אבריו. היד יכלה להרגיש טעם באוכל, והעין יכלה למשש, ואז היה 'שְׁלוֹם בְּעַצְמֵי', והיינו שכל אברי האדם היו באחדות אחת והיה אפשר לכל אבר לעשות את פעולתו של האבר השני.

אך אחרי שחטא אדם הראשון גרם שנתפרדה החבילה בגוף ואין אחדות בין האברים,

13. 24 שעות ביממה, כפול 365 יום ושש שעות שיש לנו בשנה, כפול 70 שנה יוצא: 613620 שעות, שזה כנגד תרי"ג מצוות, ו-620 אותיות שיש לנו בעשרת הדברות שבפרשת יתרו.

והטעם שצריך לרמוז גם את ה-620 אותיות שבעשרת הדברות הוא, כי האותיות הללו כוללות בתוכן את כל התרי"ג מצוות ושבע דרבנן, כידוע ליודעים.

14. מכיון שעתה אנו לא אוכלים נביא ברשותכם דבר תורה, וזהו:

פעם אחת התארח הגה"ק רבי אברהם מסטראטין אצל הגה"ק רבי חיים מצאנו.

הגשמית שיש בכך - שמא יקדים קנה לוושט, ואז הוא יכול להיחנק ולמות...

אך לא זו היתה כוונתי! אני לא התכוונתי לסכנה גשמית אלא לסכנה רוחנית! ואני אבאר:

כידוע לך יעקב אבינו לא מת, והטעם לכך: כי יעקב אבינו עשה את כל מעשיו לשם שמים, ובכך הפך את חומר גופו לצורה עד שנהפך גופו לרוחניות. וגוף רוחני בתכלית - לא מת!

ומיעקב אבינו עלינו ללמוד כיצד לעבוד את הבורא. כיצד לקדש את הגוף ולהפכו לרוחני.

והנה כל הרוצה להתקדש עליו לדעת כי אחד מהמעברים המסוכנים ביותר הוא 'מעבר האוכל', כי 'על ידי האוכל יוכל האדם לזכות לכל המעלות,¹⁶ ומאידיך חלילה, הוא יכול ליפול לכל התאוות, רחמנא ליצלן!'

ורב יצחק אמר לו כך: אני לא יכול לדבר עכשיו, ואפילו בדברי תורה, כי אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט, ויבוא לידי סכנה!'

אחר שגמרו לאכול, אמר רב יצחק: 'כך אמר רבי יוחנן, יעקב אבינו לא מת!'

ואתה שאלת מה הקשר בין ההתחלה לסיום?

ומצאנו להגה"ק רבי מרדכי אריה הלוי הורוויץ זיע"א שביאר כך:¹⁵

כאשר ביקש רב נחמן מרב יצחק שיאמר דברי תורה, ענה לו רב יצחק: 'אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט, ויבוא לידי סכנה!'

וכשסיימו את הסעודה, פנה רב יצחק לרב נחמן ואמר: מהדברים שאמרתי יש אפשרות להתבלבל, אפשר להבין שעיקר הטעם שלא מסיחין בסעודה הוא מטעם הסכנה

מעין החכמה

וסיפרו החסידים שאחר כך טעמו את קוביות הסוכר שהביט עליהם הרה"ק רבי אברהם מסטראטין ולא היה בהם שום טעם... (באר החסידות - גליציה והונגריה, עמוד 164).

15. הובאו דבריו בקובץ נחלת צבי (קובץ יב - עמוד צט).

16. וזה לשונו של רבי נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוהר"ן - קמא, תורה סב אות א):

והיינו: 'אין שלום בעצמי - מפני חטאתי', שמפני החטא נוצרה מחלוקת בין האברים (אין שלום) ואף אחד לא יכול לעשות את פעולת האבר השני.

אך כאשר אדם זוכה לתקן את חטא אדם הראשון בתוכו עד שרשו, הוא זוכה להחזיר את עטרת האחדות באבריו לקדמותה, ואף העיניים מתברכות בחוש המישוש ובחידק לטעום את המתיקות.

פרשת ויחי - גם אכילה - לבוש הוא!

הרב סיים את דבריו והביט ביונתן, ולהפתעתו הוא ראה את יונתן בוכה...
'יונתן! מה קרה? - שאל בפליאה.

יונתן בכה ודיבר, בכה ואמר: הרב הסביר באריכות שלכל יום ישנה משמעות, כל שעה היא קריטית, ואני? אנה אני בא?

'אני - שעברו עלי אלפי ימים, רבבות שעות, בתוהו ובהבל! - מה יהיה אתי?¹⁷ איך אפשר לתקן את כל הימים הללו? את כל הימים שעברו בחושך? הרב! איך אפשר להחזיר אל הקדושה את כל זמני הטומאה? איך?..?

והנה ידוע שבשעה שעוסקים בדברי תורה אין הלב פנוי לכיין כוונות אחרות כמבואר בספרים, על כן לא רצה רב יצחק לומר דברי תורה בסעודה שלא יתבלבל מכוונת האכילה.

וכך פירוש הדברים: 'אין מסיחין בסעודה אפילו בדברי תורה שמא יקדים קנה לוושט', קנה הוא המוציא קול תורה, וושט הוא העומד לצורך האכילה, ואנו חוששים **שמא יקדים קנה** - יתעסק בדברי תורה היוצאים מהקנה, **לוושט** - ויניח כוונת האכילה **ויבוא לידי סכנה** - שאם לא יכוין כראוי לא תהיה עליה לניצוצות הקדושים שבמאכל, ויכולין להזיקו...

מעין החכמה

ברחובות איטליה הסתובבו בחורי ישיבה פליטים, שהחזיקו בשארית כחם בקרנות האמונה, שומרים על גחלת רצון החיים לבל תכבה. לא הרעב הציק להם, לא הלחם היה חסר להם כל כך. היאוש הוא זה שאכל בהם בשעה שלא ראו שום תקוה לפתוח אי-פעם חיים חדשים, ובטח שלא לקחת גמרא ביד ולהיצמד לדפיה בכל נימי הנפש או להתפלל פעם בקול רם ולהרים קול בבכי. צעירים רבים שוכנו במחנות פליטים.

רבים מהם שוטטו אנה ואנה, התלהטו ביאוש, התמוטטו ופרקו מעליהם עול מלכות שמים.

דוד לייב שוורץ, גם הוא פליט המלחמה, הגיע כבחור מבוגר יחסית ליישיבת רומא המהוללה... באותם ימים נפגש דוד לייב עם בחור חסידי, נין ונכד לצדיקים מפורסמים,

דע, שעל ידי אכילתם של ישראל, נעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה אפין באפין, בבחינת: "וַיֵּאמֶר לָהּ בַעֲזָ לַעֲת הָאֶכֶל גֹּשֵׁי הָלֶם" (רות ב, יד).

'לַעֲת הָאֶכֶל' דייקא, היינו על ידי האכילה 'גֹּשֵׁי הָלֶם', דא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. בחינת: "וַיֵּצֵא אֱלֹהֵי יְהוּדָה" (בראשית מד, יח) - 'דא תקרובתא מלכא במלכא'...

17. הימים היו ימי סיום מלחמת העולם השנייה. פליטים רבים נותרו בודדים ועזובים. השמחה הספונטנית של רגעיו השחרור הוחלפה מהר בדכאון אכזר: הכל איננו, ואני אנה אני בא, למה נשארתי? מדוע איני נח יחד עם אבא ואמא מתחת לפני האדמה? התוהו נשף בעורף כולם, ונהר השברון איים לסחוף את כל היקום.

הוריו ואחיו הכביד עליו, הגביר את תחושת האוש, ה'חס וחלילה' לא יועיל לו כרגע... הוא רק יכעיס אותו יותר, ואז נפל רעיון גאוני במוחו, רעיונותיו המשוטטים באהבת ישראל הניבו פירות עסיסיים, דוד לייב הגה במוחו המצאה :

דוד לייב בן העשרים ושלוש התייצב, הביט בתוך עיניו האפלות של הבחור ואמר: בחוריל, למה אתה אומר, שכבר אין לך עולם הבא?! אני מוכן לתת לך את העולם הבא שלי, אם זו הבעיה, אתן לך את שלי. אני אביא קולמוס, ואשרט לך בכתב ידי שטר, כתוב וחתום כדת וכדין. אתה שומע?! אני נתן לך את שלי!!

דוד לייב שהה רגע קצר ומיד אמר לו: אבל אני מבקש להציב תנאי אחד, אני מוכר לך את העולם הבא בתנאי שמהיום ואילך תלמד בספר שבט מוסר כל יום. 'כל יום' היינו גם בפורים ובערב יום הכיפורים וכו'. כל יום! אם אתה עושה כן, הרי העולם הבא שלי... שלך הוא. כתוב וחתום.

רבי דוד לייב שסיפר את הסיפור בדרך אגב בשעת לגול התפילין לאחר תפילת שחרית, הוסיף באושר ואמר כמה מילים: והיום, היום הוא יהודי חרד לדבר ה' מהמפורסמים במקום מגוריו...

השומע את העובדא לא נתן לר' דוד לייב לחמוק מידי, אם כבר גילה טפח ממעשיו, כדאי לנסות לדלות עוד קמעה, הוא שאל אותו בתמיהה: ר' דוד לייב, איך עשית דבר כזה, למכור עולם הבא?!

ר' דוד לייב השיב על אתר בשנינותו המתוקה מדבש: עשיתי חשבון פשוט, ממה נפשך, אם הוא יעמוד איתן בתנאי שהצבתי לו, ויפסע מעלה מעלה, אזי לעתיד לבוא, כשיגיע לעלמא דאתי ויראה את העולם הבא שאני נתתי לו הרי יבעט בו ויגלגלהו הרחק, הוא לא יהיה זקוק לו. ואם יקרה, שיום אחד הוא לא ילמד ב'שבט מוסר' אז המכירה בטילה ולא הפסדתי כלום... (בחווק יד - עמוד 93).

הוא נפגש עמו באקראי ברגעים איומים, בשעה שהתהלך עם עצמו, כשהוא מוזנח מבחינה נפשית ומבחינה רוחנית.

דוד לייב הבחור ניסה לדובבו ולהשיבו אל החיים. אותו בחור כבר היה רחוק אישם בין השמים והארץ, נתון היה הבחור למשיסה במאבקים רוחניים. דוד לייב הרחמן רצה להושיט יד תומכת כפליט לפליט. הוא דיבר עמו ארוכות בחכמה וברחמים. הרי הוא הבין ללבו.

אזניו של הבחור לא היו אטומות לגמרי, כשדוד לייב שוטט עמו אנה ואנה הוא השכיל לחוש כי הוא לא נצמד אליו סתם כך, נשמתו של דוד לייב היא זו שלא מרפה ממנו. הוא חש, כי נכמרו רחמיו של הבחור ההולך לצידו על יהודי המתגולל באשפתות. אותו בחור הכיר, שדוד לייב אוהב אותו אהבה ללא מיצרים, וניאות לשתף עמו פעולה.

באחד הימים נפתח סגור לבו של הבחור, ולפתע, ברגע מסויים, זעק ממעמקי היאוש למול פניו של דוד לייב: אבל מה אתה רוצה ממני, את העולם הבא שלי כבר איבדתי, אני... אין לי עולם הבא, עזוב נא אותי, אל תציק לי עוד, רחם עלי ותניח לנפשי האומללה.

הבחור נאלם דום, לא האמין בעצמו, איך היה מסוגל לפרוש הכל על השולחן בבת אחת. שקט עמוק שרר ביניהם. דוד לייב עצמו עמד מולו נסער באהבה ובחמלה.

דוד לייב ידע, שמשפט זה שיצא מפיו של הבחור, הוא תכסיס נוסף של היכלי התמורות, אכזריות שקרית של היצר המנצל את רגשי האשמה, ומוסיף עליהם עוד רגשות של יאוש ושל איבוד תקוה. חלילה! הרי הוא טועה. יש לו תקוה! כאב דוד לייב במעמקי לבו פנימה, אך לא אמר זאת לאותו בחור, שמאורעות המלחמה שברו את נפשו, כי ה'חלילה' לא ישכנע אותו, המצב שבו היה נתון - איבוד משפחתו,

פרשת ויחי - שני סוגי חסרון

שני סוגי חסרון...

בטומאה רבה, הם לא יכלו לעלות אפילו דרגא אחת קטנה בשום אופן.

מה יעשו הם?

המה קוראים אל ה' והוא מרחם עליהם ויעלם למעלה בלי מדרגות. **אם לבם ישר בקרבם, ויתחרטו על תועבותיהם ופשעיהם באמת, ויתפללו אל ה', ימצאו את עצמם למעלה,** כמו שנאמר: 'וַנְתַּתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת־לֵב הָאֲבֹן מִבְּשַׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר' (יחזקאל לו, כו), ותחת אשר הצדיק יעמול שנים הרבה להכניס את רוח הקדושה אל לבו, נאמר בבעל תשובה: 'רוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם'.

ומכאן, שלא יאמר החוטא, 'האיך אשוב ואני רחוק כל כך, מלא רצונות ולבי מטומטם', כי עליו רק לראות ולהסתכל באמת ויתחרט ויבקש מה' יתברך, ומלאכתו תיעשה על ידו יתברך...

ובהמשך דבריו (שם עמוד 29) כתב כך, וזתו"ד:

איך עושים דבר זה 'לקנות עולמו בשעה אחת של תשובה פנימית?' הלא קשה היא מאוד התשובה!

אבל אינו כן. **במצבנו קל הוא מאוד,** ממש כחוט השערה.

אם אך לא נהיה טיפשים ושוטים, ונתבונן קצת בעולם, מיד נגלה

כידוע לך - פתח הרב ואמר - הקב"ה ציוה אותנו תר"ג מצוות המתחלקות לרמ"ח מצוות עשה ולשס"ה מצוות לא תעשה.

וכל יהודי צריך בימי חייו להשתדל ולקיים את המצוות עשה, ולהימנע מהמצוות הלא תעשה.

והנה, אדם שנכשל ועבר על אחת ממצוות לא תעשה, פגם בנפשו ועליו לעשות תשובה. והתשובה היא חרטה אמיתית מעומק הלב.

כאשר האדם מתחרט באמת, יש כח בחרטתו למחוק את כל העבר, וכמו שנאמר: 'מַחֲתִי כַעֲב פִּשְׁעֶיךָ וְכַעֲבֹן חַטֹּאתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גִאֲלִתִּיךָ' (ישעיה מד, כב).

וכך כתב הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זיע"א (מכתב מאליהו, חלק א - עמוד 25):

אדם בריא עולה הוא בסולם בעצמו, ואילו החלש והחולה יקחו מקל להסתייע בו. והילד ישתמש בידיו ורגליו ויעלה כמה מדרגות. אך מי שלא יכול להניע את רגליו איך יעלה?

וכן הוא ממש בסולם עבודת ה', הצדיקים עולים בעצמם ונוצחים את יצרם בכל דרגא, ויש שיעלו בכבידות...

אבל ישנם כאלו שלא יכולים להתגבר על יצרם כלל כי לבם מטומטם

והלב נצבט: על מה בזבזתי את ימי חי?

ובמצב נפשי כזה, שאדם כבר התייאש

מלהשיג אושר ונוחם מענייני העולם הזה,¹⁸ קל מאוד לשוב אל ה', קל מאוד להגיע למצב פנימי של צמאון לקרבת אלקים...

ולפני שנעבור לשלב השני לבאר **כיצד אפשר**

לתקן חסרון מצוות עשה, נרחיב עוד קצת...

את הריקנות הנוראה והאפס המוחלט שבכל ענייני עולם הזה.

אנשים רודפים אחר הכסף והתאוות

בחושבם שכאשר הם ישיגו

יחוו המה באושר, אך כאשר הם משיגים

את רצונם הם מגלים שמאום אין בידם!

לא אושר ולא נחת! לא שמחה ולא אור!

אין כח בשום הנאה של העולם לגרום לאושר!

מעין החכמה

וכך הגלגל חוזר עד זקנה ושיבה. **כסף בשביל חיים וחיים בשביל כסף** עד שנגמרים החיים ונעלם הכסף. ויש אנשים... אה! אה! ולהם יש עולם הזה ועולם הבא'...

רבי שלום המשיך ואמר: 'רבי שלמה מזוהיל התבטא בהזדמנות מסוימת ואמר: 'האמינו לי כי בצעירותי הייתי מניח תפילין והיתה לי הנאה כזו - כבעל תאוה הגדול ביותר - בשעת מילוי תאוותי'. אדם יכול להגיע, עד כדי כך'.

ואז, פתח ר' שלום את סגור לבו והוסיף:

'אינני צדיק, אינני קדוש, אני אדם ככל האנשים, אך זכורני, בהיותי אברך בשבת בבוקר בתפילת שחרית - הייתי מתעטף בטלית ומתפלל, וכשהתחלתי לומר: 'ישמת כל חי תברך את שמך ה' אלקינו ורוח כל בשר תפאר ותרום זכרך מלכנו תמיד, מן העולם ועד העולם וכו'' התרגשתי ועיני החלו זולגות דמעות של שמחה! לבי התרחב מעונג! איזו הנאה! - הגביה רבי שלום את קולו בהתרגשות כובשת: 'את אותם הרגעים לא הייתי מוכר בשום אופן, בכל ממון!'

אסביר לך עוד משהו, העלה רבי שלום חיוך על פניו ואמר:

18. הגה"צ רבי שלום שברון דרש פעם לאחד האברכים את הדרשה הבאה (הובא בספר קול חוצב - עמוד 88):

אחד מחסידיו של רבי אהרן הגדול מקרלין, בא להסתופף בצילו, וראה את הרבי מברך בורא פרי העץ ואוכל תפוח. ובמחוץ חלפה מחשבה: 'הרי גם אני אוכל תפוחים ומברך ואם כן מה ההבדל בינינו?...'

רבי אהרן שהרגיש במחשבתו פנה אליו ואמר: 'אתה שואל מה ההבדל ביני לבינך? אומר לך: בשעה שאני מתבונן במעשי ידיו של הקב"ה מתמלא לבי התפעלות אין קץ, ולוהטת בי השתוקקות לברך את הקב"ה, אך מה אעשה ואסור לברך ברכה לבטלה, לכן אני נוטל פרי ומברך. אבל אתה, אתה משתוקק לאכול, אך יש לך בעיה, אסור לאכול בלי ברכה, ולכן אתה מברך...'

אני אוכל בשביל לברך, ואילו אתה מברך בשביל לאכול - סיים הרבי את דבריו.

'הבנת?' - שאל רבי שלום - 'אנשים רבים חיים בשביל הכסף או האוכל, אוכלים ואוגרים כסף כיון שאם לא אין חיים

פרשת ויחי - תכלית הבריאה - להכיר אותו יתברך

תכלית הבריאה - להכיר אותו יתברך

ואחר שהשגתי אותו התחלתי לחלום על טיול עם חברים בדרום אמריקה...

והייתי בטוח שכאשר אזכה לכך אהיה המאושר באדם. אך לשוא, את כל רצונותי השגתי, חוץ מהרגשת האושר...

המציאות היום-יומית המלווה אותי היא תחושה לא ברורה של ריקנות... והלחישה, אוי הלחישה הפנימית. הלוחשת, בצורה ברורה: 'זה הכל???'¹⁹

רק דבר אחד התברר לי במהלך השנים: יש כאן חידה. חידת הבריאה. האם אדע אי-פעם את פְּשָׁרָהּ?...

הוא המשיך בתהיותיו...

אך אנו, אנו יודעים ברורות: לא! זה לא הכל! **האדם לא נברא**

הוא העפיל לבדו אל ראש ההר. נוף מרהיב של שעת שקיעה - התגלה לנגד עיניו. שדות טבע וצבע מרהיבים שיד אדם לא נגעה בהם - הרחיבו את דעתו, והשמש הטובלת מתוך דמדומים בים התכלת שבאופק - רוממה את לבו. הוא חש השתוקקות להתמזג עם הטבע, לחיות את ההווה, להתנתק מן השאון לנצח...

כאן, מול הטבע הבראשיתי, הוא הרגיש גריעה כל שהיא, מין שלוה פנימית המלטפת אותו... ניגון עליו של ציפורי שיר קטעה את רצף מחשבותיו... ומיד הוא ניסה לחזור שוב אליהם: 'איפה הייתי?!!'... ומחשבותיו המשיכו לשוטט...

מספר פעמים זה קרה לי. שאפתי בכל נפשי להגיע למשהו. בפעם הראשונה השתוקקתי לרכב חדש ונוצץ,

מעין החכמה

על אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שֶׁלֶל רֵב" (תהלים קיט, קסב) - הסביר אחד מגדולי ישראל: דוד המלך אומר שתמיד יש לו את אותה ההנאה כמו הרגע הראשון של מוצא שלל רב! ההנאה לא פוחתת והולכת!

'כן! כן!' סיים רבי שלום במשפט אחרון: 'כשרבי אהרן מקרלין וגדולי תורה אחרים כמותו אומרים בורא פרי העץ הם מקבלים עולם הבא?! הם הרי מקבלים עולם הזה...'

19. מבוא לחוברת 'החיים שלאחר החיים' לגאון הרב זמיר כהן שליטי"א.

'היה פעם שקיבלתי מפלוני ממכרי המחאה בנקאית על סך חמשת אלפי דולר לצדקה, ברגע הראשון - שמחתי היתה גדולה - חמשת אלפים! הרי זמן רב לא החזקתי בידי סכום כזה! חלפו מספר שעות, התרגלתי. השמחה פחתה, חלפו יום - יומיים ושוב לא הרגשתי הנאה מיוחדת מאותם אלפי דולר שבאמתחתי... **דע לך! עשיר שיש לו ביד חמישים אלף דולר הוא רגיל להם ויש לו את אותו אושר כמו לי בחמשת אלפי דולר'...**

'הבנת?' אך לא כן בשמחה רוחנית, פְּחָדוֹת התורה, באהבת ה' ויראתו. "שֵׁשׁ אֲנֹכִי

במילים אלו מבואר שהסיבה שבשבילה ברא הקב"ה את העולם היתה כדי שיכירו אותו יתברך, וידעו שהוא המהוה והמחיה את כל המציאות, ואין עוד מלבדו...
ועתה יונתן, ברשותך, נמשיך במהלך'...

בשביל למלאות את 'השק' שלו בהנאות ארעיות של אכילה ושתייה, ושאר 'ירקות'...²⁰
אדם נברא כדי להכיר אותו יתברך!...
וכך אמרו בזוהר הקדוש (רעיא מהימנא, בא דף מב ע"ב), הקב"ה ברא את הבריאה 'בגין ד'ישתמוך עון ליה' -

חסרון לא יוכל להימנות

א. עבר על אחת מצוות עשה ושב בתשובה - אינו זז משם עד שמוחלין לו.

ב. עבר על אחת ממצוות לא תעשה ושב בתשובה - התשובה עוזרת לו

בשיחה שמסר אבא מארי עט"ר רבינו יורם מיכאל אברגיל זיע"א אמר כך:²¹
בגמרא הקדושה (יומא פו.) אמרו שישנם שלשה סוגי עבירות וכנגדם שלשה סוגי כפרה, ואלו הם:

מעין החכמה

קהלת, זו לשונם (קהלת רבה, פרשה ו - אות ז): "וגם הנפש לא תמלא" (קהלת ו, ז), משל למה הדבר דומה - לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה, למה - שהיא מן העליונים.

וכן אמרו רבותנו זכרונם לברכה (אבות פ"ד מכ"ב): על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד. כי אין הנשמה אוהבת העולם הזה כלל אלא אדרבה מואסת בו. אם כן ודאי לא היה בורא הבורא יתברך בריאה לתכלית שהוא נגד חוקה ונמאס ממנה. אלא בריאתו של האדם, למצבו בעולם הבא היא. ועל כן ניתנה בו נשמה זאת, כי לה ראוי לעבוד, ובה יוכל האדם לקבל השכר במקומו וזמנו...

21. בצור ירום - אגרת התשובה (מהדורא ראשונה, חלק א - עמוד ז).

20. כתב הרמח"ל (מסילת ישרים - פרק א), וז"ל: ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו בעולם הזה, כי מה חיי האדם בעולם הזה, או מי הוא ששמת ושליו ממש בעולם הזה. "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון" (תהלים ז, ט), בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות, ואחר כל זאת, המוות. אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוה אמיתית. וגם הוא, אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם.

ולא עוד אלא שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך העולם הזה, לא היה צריך מפני זה שתנופה בו נשמה כל כך חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם, כל שכן שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוגי זה העולם. והוא מה שלימדונו זכרונם לברכה במדרש

לו תשובה בלבד (מה שאין כן בעובר על מצוות לא תעשה שצריך לעבור גם את יום הכיפורים).

ולעומת זאת בגמרא הקדושה (יבמות ג:) אמרו: 'אתי עשה ודחי לא תעשה'. והיינו שאם נפגשים לנו מצות עשה ומצות לא תעשה יחד, אנו מקיימים את העשה ודוחים את הלא תעשה²³ (ראה הערה).

ומכאן משמע שמצוות עשה הן יותר ממצוות לא תעשה. וצריך להבין מה הולך פה, מי יותר - מצוות עשה או מצוות לא תעשה?

שלא יענש, אך העוון לא מתכפר לו עד יום הכיפורים.²²

ג. עבר על עבירות שיש להם עונש של כריתות ומיתות בית דין ושב בתשובה - התשובה לבד לא עוזרת והוא צריך בנוסף לעבור את הטהרה של יום כיפור, ובנוסף לחטוף יסורים... **[והגורם** חילול השם צריך תיקון נוסף כמבואר בגמרא שם].

מהגמרא הזו משמע שמצוות עשה הן פחות ממצוות לא תעשה ולכן מי שעבר על מצוות עשה מספיק

מעין החכמה

שאינו כשר, או שעשה מעשה שהוא לא היה צריך לעשות, כלומר הוא לא פגם באיסורים החמורים אלא בקלים יותר, **תשובה תולה**, כלומר התשובה עוזרת לו, אבל עדיין אין גמר סופי. שלא כמו במצות עשה, שברגע שהאדם קיבל על עצמו לברך ברכת המזון או להניח תפילין וכדומה, תשובתו התקבלה, אלא התשובה היא השלב הראשוני **ויום הכיפורים מכפר** - הגמר הסופי יהיה ביום הכיפורים.

התשובה עצמה לא מספיקה ביחס למדה המרובה של הכפרה הנדרשת, אלא התשובה משפיעה שלא יענישו אותו עד זמן הכפרה. כלומר התשובה מצילה את האדם שלא יענש, אבל את הגמר הסופי של הכפרה הוא יקבל רק ביום הכיפורים. אם יום הכיפורים הגיע, ואדם זה עבר אותו בעזרת ה' בשלום, ונתקיים בו: "סלחתי כדברך" (במדבר יד, ט), אז תוקן הכל.

23. לדוגמא: אחת ממצוות לא תעשה הוא האיסור לחתוך את הצרעת,

22. וזה לשונו של אבא מארי עט"ר רבינו יורם מיכאל אברגיל זיע"א (אגרת התשובה שם - עמוד ז):

החלק הכי קל יחסית - **עבר על מצות עשה**, כגון שביטל ברכת המזון או שביטל מצות ציצית או תפילין, או שלא התפלל שחרית וכדומה. **ושב**, שכואב לו על מה שביטל את המצוה, והחליט שמכאן ולהבא הוא יקפיד במצוה זו.

כגון אם הוא ביטל הנחת תפילין, הוא מקבל על עצמו, מעתה אני לא יוצא לעבודה מבלי להניח תפילין ומבלי להתפלל שחרית

אם החרטה והקבלה היו אמיתיים - אינו זו משם עד שמוחלן לו! הוא לא צריך לחכות עד יום הכיפורים אלא מאותו רגע שהוא החליט לעשות כך תשובתו התקבלה.

החלק השני - **עבר על מצות לא תעשה ושב**, לא מדובר כאן במצות לא תעשה שיש בה חיוב מיתה או חיוב כרת, אלא בעבירה שיש בה חיוב מלקות בלבד. כגון שאכל דבר

בשרשה ומקור חוצבה. ולכן כדי לסלק את הרע מנפשו נצרכת תשובה גדולה, מסלול ארוך יותר...

מבחינת הכפרה, לכפר על לא תעשה קשה יותר.

אך מאידך, על ידי ביטול מצוות עשה הוא מחסר את האור מנפשו, וזה הרבה הרבה יותר קשה, שהרי 'האור' הוא הלבוש שבו הוא יתלבש בעולם הבא, ובלעדיו לא יהיה לו מה לעשות בעולם הבא...²⁴

ומצאנו להגה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א שתירץ את הסתירה כך:

מצוות עשה ולא תעשה הן שני דברים שונים.

תפקיד המצוות עשה הוא למשוך אור ושפע בעולמות העליונים מהארת אור אין סוף ברוך הוא וגם על נפשו האלקית.

ואילו על ידי מצוות לא תעשה נדבק הרע בנפשו ועושה פגם למעלה

מעין החכמה

כמו שכתב המהרר"ו בשערי קדושה (חלק ג - שער ה) שהנשמה שלנו לא נמצאת כולה כאן בעולם הזה, אלא רק ענף ממנה, אבל המקור של הנשמה עדיין בכסא. ודרך אותו ענף שנמצא אצל האדם, הוא מושך אור עצום בעולמות העליונים, מעלה ומוריד מים דוכרין.

מצות עשה יש לה הרבה יותר עוצמה לגבי השפעה על הנפש מאשר מצות לא תעשה.

כשאדם עובר על מצות לא תעשה - 'מגרעות נתן בקודש' - הוא גורע מהאור של ה', הוא פוגם, ואסור לפגום כלל...

כל דבר שהוא בלא תעשה, הפגם שלו, משבר את השפע גם בעולמות העליונים, וממילא לא יצא מזה טוב.

אך על ידי קיום מצוות עשה מושכים אור עצום ונורא בכל העולמות ועל נפשו.

כלומר החילוק בין עשה ללא תעשה הוא, שקיים עשה מושך את השפע העליון, והלא תעשה מונע מהאדם את השפע העליון.

אדם שיש בעור בשרו צרעת אסור לו לקוף אותו, וכמו שנאמר: "הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת" (דברים כד, ח).

וכידוע, יש לנו מצוות עשה למול את התינוק ביום השמיני למילתו.

ואם כן, מה יהיה הדין, אם יש לתינוק צרעת על מקום המילה, האם נמול אותו או לא?

והתשובה: כן! מלים את התינוק. אתי עשה ודחי את לא תעשה.

24. וזה לשונו של אבא מארי עט"ר רבינו יורם מיכאל אברגיל זיע"א (אגרת התשובה שם - עמוד ח):

במצוות עשה יש עוצמה גדולה יותר ממצוות לא תעשה - כלומר האור של המצוות עשה הוא הרבה יותר חזק.

כל פעם שיהודי מקיים מצות עשה, כגון ספירת העומר, ברכת המזון, הנחת תפילין וכדומה, בכל פעם הוא ממשיך אור ושפע בעולמות העליונים ועל נפשו מההארה של אור אין סוף ברוך הוא.

פרשת ויחי - עבודה בזריזות בחשק ובהתלהבות

אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמיתי הוא יכול לרוץ להצדיק ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו.

ובפעם אחרת אמר כך:

בעולם הבא מונחין כמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר: 'תנו לנו מה לאכול'. ובאין אצלם ואומרים להם: 'הרי לכם אכילה ושתיה אכלו ושתו', והם משיבים: 'לא לא, אין אנו צריכים אכילה זאת, רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה'.

וכן מונחים כמה בני אדם ערומים בחוץ והם צועקים גם כן מאוד: 'תנו לנו במה להתכסות'. ובאין אצלם ואומרים: 'הרי לכם מלבושים', והם משיבים: 'לא, אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם!'

וסיים: אשרי מי שזוכה לאכול כמה פרקים משניות, ולשתות אחר כך איזה פרקי תהלים, ולהתלבש באיזה מצוות!

ועתה נבאר כיצד אפשר להשלים את האור שנחסר...

עבודה בזריזות בחשק ובהתלהבות...

יכולים לילך בזמן שהיו ישראל נזופים ועכשיו רצים במהירות גדול זה הדרך וכו'...

והמשיך הגה"ק רבי נתן מברסלב זיע"א וכתב (שם):

מבחינת החסרון, החסרון הנפשי הנגרם על ידי ביטול מצוות עשה הוא גדול יותר...

ונעתיק את דבריו של הגה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (שיחות הר"ן - אות כג):

הרחמנות של העולם הזה הכל רואין, ובשביל זה הכל רודפין אחר העולם הזה. כי רואין כשהאדם רעב וצמא וכיוצא - קשה לו מאוד ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך ערום ויחף יש רחמנות גדול עליו.

אבל מי שיש לו עינים ורואה גודל הרחמנות שיש על הנשמות שבעולם הבא, כי שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש ואי אפשר לרחם עליהם כלל. כי בעולם הזה כשהאדם ערום בלא מלבוש אזי אפשר לקבץ נדבות עבורו ולעשות לו מעיל. אבל בעולם הבא מי שהולך ערום אי אפשר לרחם עליו כלל. כי שם אין מועיל שום רחמנות כי איזה מלבוש הוא צריך? הלא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות, ולזה אין מועיל שם רחמנות.

בספר ליקוטי מוהר"ן (קמא, תורה מט - אות ז), נכתב כך:

"ישיש כגבור לרוץ אַרְח" (תהלים יט, 1) - **כי צריך התגברות גדול וכו' לרוץ אַרְח הזה שהיו**

גדול מאוד, וחשוב אצלו יתברך, עם כל זאת כדי להשלים מה שהחסיר, הוא צריך לרוץ במהירות גדולה, ולהשלים את מה שהחסיר בעת שהיה נזוף מלפניו יתברך.

ואמר לאנשיו בזה הלשון: 'אתם צריכים להזדרז מאוד כדי שתוכלו לחטוף עוד משהו' - ולכן לא כדאי לבעל תשובה להתערב בשום דבר, אלא יהיה עסוק בתשובתו, ויתמיד בתפילה ושיחה בינו לבין קונו, ובלימוד התורה הקדושה, ולא יהיה לו עסק עם אף אחד, **כי הלאי שיוכל לרוץ בזריזות עבודתו לתקן ולהשלים את חסרון העבודה של הימים שעברו לו, שלא הניח תפילין וכו', ולא שמר שבת וכו', ואכל נבילות וטרפפות וכו'.**

ובוודאי שיזהר לנפשו מלהתערב במחלוקת, אלא ישב תחת מקומו, ויעסוק בתשובה כל ימי חייו, כדי שיוכל להשלים את מה שהחסיר, **ודבר זה יסוד גדול בעבודת ה' יתברך, רק לעסוק בתורה ובתפילה ובקיום מצוות מעשיות וכן יעסוק בקירוב רחוקים.** כי מי שידע בנפשו את העבר המלוכלך, עליו לעסוק בקירוב אנשים שהיו רחוקים עד עכשיו, וירבה לדבר עמהם באמונה והשגחה פרטית, שעל ידי זה יהיה נדבק באין סוף ברוך הוא.

יונתן הביט ברב ושאל: 'הרב! אז גם לי יש סיכוי להיות חי וקיים?'

בעת שאמר זאת התורה, שמעתי אז מפיו הקדוש ענין זה בביאור יותר. שאמר בפירוש ענין זה, לענין בני אדם הזוכים לעשות תשובה על העבר. ואמר, שאף על פי שזוכים לתקן מה שעבר, אף על פי כן עדיין היכן הוא אותו הזמן שהיו רחוקים מהשם יתברך, שהיו יכולים לעבוד את השם יתברך באותו הזמן. ובוודאי צריכים לתקן זאת, דהיינו להשלים ולמלאות את העבודה שהיו יכולים לעבוד את השם יתברך בכל אותו העת שהיו נזופים מלפניו יתברך ורחוקים ממנו. **על כן אחר שזוכין להתעורר לתשובה, צריכין זריזות גדול בעבודתו יתברך, ולרוץ מאוד מאוד, כדי שיזכה על ידי זריזות עבודתו לתקן ולהשלים גם חסרון העבודה של הימים שעברו. כי עכשיו צריך לרוץ במהירות גדול זה הדרך שהיה יכול לילך בזמן שהיה רחוק מהשם יתברך.**

ואמר לאנשיו בזה הלשון: 'אתם צריכים להזדרז מאוד כדי שתוכלו לחטוף עוד משהו'.

ומצאנו להגה"ק רבי אליעזר שלמה שיק, המוהרא"ש זיע"א (שפת הנחל - שם), שכתב כך:

אדם שהחסיר הרבה מעבודתו יתברך, עכשיו כשחוזר בתשובה, הוא צריך להזדרז מאוד, כדי למלא את מה שהחסיר עד עכשיו, כי הן אמת שתשובה הוא דבר

העולה מן האמור להלכה ולמעשה

ומקור חוצבה. והוא צריך לעשות תשובה. והתשובה היא חרטה אמיתית מעומק הלב.

כאשר האדם מתחרט באמת, יש כח בחרטתו למחוק את כל העבר. **אם לבו ישבר בקרבו, ויתחרט על עוונותיו באמת, ויתפלל אל ה', ימצא את עצמו למעלה.**

ד. אדם שחיסר אחת ממצוות עשה גרם לחסר את האור מנפשו, וזה הרבה הרבה יותר קשה, שהרי 'האור' הוא הלבוש שבו הוא יתלבש בעולם הבא, ובלעדיו לא יהיה לו מה לעשות בעולם הבא.

ה. התיקון למי שחיסר את האור האלקי, זה לעבוד את ה' יתברך בזריות. אדם שהחסיר הרבה מעבודתו יתברך, עכשיו כשחוזר בתשובה, הוא צריך להזדרז מאוד, כדי למלא את מה שהחסיר עד עכשיו.

ולכן אדם הרוצה לתקן את נפשו תמיד יהיה עסוק בתשובה, ויתמיד בתפילה ושיחה בינו לבין קונו, ובלימוד התורה הקדושה, ולא יהיה לו עסק עם אף אחד, **כי הלואי שיוכל לרוץ בזריות עבודתו לתקן ולהשלים את חסרון העבודה של הימים שעברו לו.**

ו. ועוד אחד מהדברים שצריך להיזהר מאוד מלהתערב במחלוקת, אלא יעסוק בתשובה כל ימי חייו, כדי שיוכל להשלים את מה שהחסיר, וכן **יעסוק רק בתורה ובתפילה ובקיום מצוות מעשיות. וכן יעסוק בקירוב רחוקים.** וירבה לדבר עמהם באמונה והשגחה פרטית, שעל ידי זה יהיה נדבק באין סוף ברוך הוא.

א. בשעה שאדם לומד תורה ומקיים מצוות, **באותה שעה הוא מושך על נפשו האלקית אור אלקי, והאור הזה מלביש את כל עשר בחינות נפשו, ואת כל תרי"ג אבריה, מראשה ועד רגלה.** ועל ידי הלבוש הזה נפשו נצרת בצרור החיים, את ה' ממש, ואור ה' מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה.

ולאחר פטירתו, מכל הלבושים הללו נוצר לבוש אחד, והלבוש הזה הוא הנותן לו כח להיכנס לגן עדן ולחזות בנועם ה'.

ב. הקב"ה ציוה אותנו בתורה הקדושה תרי"ג מצוות, שהן מתחלקות לרמ"ח מצוות עשה ולשס"ה מצוות לא תעשה. **וכל יהודי צריך בימי חייו להשתדל ולקיים את המצוות עשה, ולהימנע מהמצוות הלא תעשה. ואדם שלא מקיים מצוה אחת מהתרי"ג מצוות צריך על כך כפרה.**

בגמרא הקדושה ישנם שלשה סוגי עבירות וכנגדם שלשה סוגי כפרה, ואלו הם: א. עבר על אחת מצוות עשה ושב בתשובה - אינו זז משם עד שמוחלין לו. ב. עבר על אחת ממצוות לא תעשה ושב בתשובה - התשובה עוזרת לו שלא יענש, אך העוון לא מתכפר לו עד יום הכיפורים. ג. עבר על עבירות שיש להם עונש של כריתות ומיתות בית דין ושב בתשובה - התשובה לבד לא עוזרת והוא צריך בנוסף לעבור את הטהרה של יום כיפור, ובנוסף לחטוף יסורים.

ג. אדם שנכשל ועבר על אחת ממצוות לא תעשה, נדבק הרע בנפשו ועושה פגם למעלה בשרשה

הסידור המדויק לתפילה מהלב שלך:

- 📖 לקט תפילות לאם ולבת לכל השנה
- 🔍 נעים לעין, אותיות מרהיבות
- 🕒 גדלים שונים - נוח לנשיאה בכל תיק
- 👤 כריכות במבחר גוונים, וכריכות עור

סידור 'גאולה וישועה' לבת ישראל
 הסידור ששופך אור חדש על עבודת התפילה
 מוגה ומדוקדק בכריכה מהודרת,
 עם תוספות עפ"י הקבלה והחסידות.
 בתוספת ספר תהלים, ותפילות לכל זמן ועת.

www.hameir-laarets.org.il
 08-37-40-200

סידור לשחרית באותיות בהירות ומאירות

קל ונעים ✓
 נוח לתיק התפילין ☑
 כתב גדול ומאיר עיניים 🔍
 בתוספת תפילות וסגולות רבות ⚡

סידור 'קול רינה וישועה'
 לתפילת שחרית של ימות החול
 על פי מנהגי אבינו מו"ר
 הרב **יורם מיכאל אברג'ל** זע"א

www.hameir-laarets.org.il
 08-37-40-200

שעזרי השבוע

מפי הרה"ג רבינו ישראל אברג'ל שליט"א

ראשון - כל שבוע בשעה: 17:00
שיעור 'זום' לדוברי השפה האנגלית עם תרגום

שני - כל שבוע בשעה: 20:00
בבית הכנסת 'היכל נפתלי' רחוב ברוריה 6

אשדוד

LIVE

חמישי - כל שבוע בשעה: 20:00
בבית המדרש 'המאיר לארץ' רחוב הקציר 666

נתיבות

LIVE

שיעורים נוספים ברחבי הארץ מתעדכנים
בכל תחילת שבוע באתר המאיר לארץ
www.hameir-laarets.org.il

ערוצי מחלקת המדיה
של בית המדרש המאיר לארץ

hameir-Laarets.org.il

המאיר לארץ

054-26-380-26

08-64-99-859
קו שמע - המאיר לארץ

פרשת ויחי י"ד עבת התשפ"ג

זמני שבת קודש

רבינו תם	יציאת שבת	הדלקת נרות	עיר
17:55	17:23	16:32	באר שבע
17:52	17:21	16:31	תל אביב
17:49	17:19	16:28	חיפה
18:02	17:29	16:38	אילת
17:58	17:26	16:35	ירושלים
		16:15	ירושלים 40 דק'

מסילות אל הרב

מפי קדשו של אסור זיע"א

פגשתי כמה וכמה אנשים שהיו במקומות רחוקים וחזרו לתורה, ואמרו בפיהם שזה מה שמר שמר עליהם, בכל מקום שהם היו, בטיסות של גויים וכדומה, והיו מנישים להם כשר של דבר אחר, הם לא רצו לנעת באוכל כזה, אפילו שהם לא היו קשורים לדת, אבל כשרף הם לא רצו לנעת. בגלל שהם נשמרו מאוכל אסור, הניצוץ של הקדושה שמר עליהם. אבל הם זכו לזה בגלל החזירים שלהם שהקפידו על זה מאד כשהם היו קטנים, הם לא ויתרו להם - 'מאיפה הממזק הזה? יש בו חלב נזירי, זה לא מתאים לנו, דווקא אותו מיד לפשו' - אבל יש כאלה שמכשירים! - 'אני אבא שלך, ואני לא מכשיר לך את זה, אל תאכל את זה. כמה עולה הסוכריה הזאת? שקל, קח עשרה שקלים ותקנה לך משהו אחר'.

הפצת תורה חובקת עולם
היה שותף 08-37-40-200

- לתרומות: בנק מרכנתיל דיסקונט, סניף 721 נתיבות, חשבון 23357
- בנק הדואר, סניף 1, חשבון 27016519
- בכל עמדות 'נדרים פלוס'
- **ביט ופיבוקס במס' 054-26-380-26**